

ДО ЮВІЛЕЮ ОКСАНИ МИКОЛАЇВНИ ШАБЕТІ

21 травня 2026 року свій 60-річний ювілей відзначає провідна вчена в галузі генетичних ресурсів овочевих і баштанних культур, селекціонер, доктор сільськогосподарських наук Оксана Миколаївна Шабетя.

О. М. Шабетя народилась 21 травня 1966 року в місті Алмати (Казахстан). У 1987 році закінчила Харківський сільськогосподарський інститут ім. В. В. Докучаєва (нині Харківський біотехнологічний університет). Із січня 1988 року розпочала трудову діяльність на посаді молодшого наукового співробітника відділу селекції овочевих культур Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України (ІОБ). З 1997 року — завідувач лабораторії генетичних ресурсів.

Упродовж 1997–2015 років Оксана Миколаївна була куратором Національної колекції овочевих культур Національного центру генетичних ресурсів рослин України (НЦГРРУ) у межах міжнародної Європейської кооперативної програми з генетичних ресурсів рослин/European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources (ECPGR), зробивши вагомий внесок у міжнародну співпрацю та збереження біорізноманіття.

Наукова діяльність Оксани Миколаївни пов'язана з важливою проблемою освоєння та розширення генетичних ресурсів рослин для використання в селекції. Вченою вперше в Україні розроблено систему підходів, методів, методик досліджень з формування та введення в селекційну практику генофонду овочевих та баштанних видів рослин на основі вивчених закономірностей та мінливості його потенціалу. За її участю сформовано генетичний банк овочевих і баштанних рослин України, який увійшов до складу Національного банку генетичних ресурсів рослин України. Вагомими є результати її наукових досліджень щодо комплексної оцінки колекцій генофонду овочевих і баштанних культур. Ураховуючи біоморфологічні особливості кожної культури та за результатами експериментальних даних теоретично обґрунтовано методичні підходи щодо проведення інтродукції за цінними господарськими ознаками. Проведено комплексну оцінку ознак колекцій генофонду, на основі якої виділено нові джерела селекційно-цінних ознак щодо скоростиглості, продуктивності, якості продукції, стійкості до біотичних та абіотичних факторів для селекції. Для генетичних ресурсів овочевих культур удосконалено теоретичні підходи формування різних типів колекцій, баз даних, ведення поповнення різноманітності генофонду, його збереження та практичне використання. Розроблено нові та вдосконалені існуючі експрес-методи оцінки вихідного матеріалу, що дозволяють значно прискорити селекційний процес. Важливим підсумком багаторічної праці стала розробка «Методології формування банку генетичних ресурсів овочевих і баштанних видів рослин та його практичного використання», яка має важливе значення як для генофонду овочевих і баштанних культур, так і для розвитку сучасної селекційної практики.

За участю О. М. Шабеті сформовано та зареєстровано в НЦГРРУ вісім колекцій овочевих і баштанних культур: базова та ознакова колекції баклажана, серцевина колекція перцю солодкого, три ознакові та генетична колекція помідора, робочі колекції столового буряка та ріпчастої цибулі, спеціальна колекція кавуна. Вона має 14 свідоцтв НЦГРРУ про реєстрацію цінних зразків овочевих і баштанних культур, приймала участь у складанні каталогів колекцій генофонду (баклажана, редиски, моркви, петрушки, столового буряка).

Окремої уваги заслуговує її внесок у методичне забезпечення галузі: нею розроблена «Методика проведення дослідів з генетичними ресурсами овочевих і баштанних культур», яка ввійшла до останнього перевидання «Методики дослідної справи в овочівництві та баштанництві».

Шабетя О. М. успішно веде селекційну роботу. Вона є автором і співавтором 16 сортів і гібридів овочевих культур (баклажана, цибулі ріпчастої, помідора, цибулі батун, цибулі запашної, гірчиці салатної, крес-салату, кавуна).

Науковий доробок Оксани Миколаївни налічує понад 250 друкованих наукових праць, сім патентів на корисну модель, а також вона брала участь у розробці семи державних стандартів України: «Перець та баклажани. Технологія вирощування», «Ділянки та схеми посіву в селекції, сортовипробуванні та первинному насінництві», «Овочі для дитячого харчування. Технологія вирощування», Технічні умови для овочів: ревінь, капуста броколі, капуста савойська, гострий перець.

З 2023 року та дотепер Оксана Миколаївна обіймає посаду вченого секретаря ІОБ. Під її керівництвом захищено чотири кандидатські дисертації.

Сьогодні, відзначаючи поважний ювілей Оксани Миколаївни Шабеті, колеги, учні та наукова спільнота висловлюють їй щире вдячність за багаторічну сумлінну працю, відданість науці, високий професіоналізм та вагомий внесок у вітчизняну селекцію та роботу з генетичними ресурсами рослин. Бажаємо міцного здоров'я, невичерпної енергії, добробуту, нових професійних звершень та натхнення на довгі роки.

Наукові публікації Шабеті О.М.

1. Шабетя О.М. Методика селекції овочевих рослин родини пасльонових. в книги Сучасні методи селекції овочевих і баштанних культур / за ред. Горової Т.К., Яковенко К.І. Харків: Основа. 2001 369 с.
2. Шабетя О.М. Формування національного банку генетичних ресурсів овочевих та баштанних рослин. Збірник праць науковців Інституту овочівництва і баштанництва УААН (до 60-річчя з дня його заснування). Харків, 2007. С. 47-51.
3. Шабетя О.М. Банк генетичних ресурсів овочевих і баштанних культур України. Генетичні ресурси рослин. Харків, 2007. № 4. С.7-15.
4. Шабетя О.М. Інтродукція овочевих і баштанних рослин. Генетичні ресурси рослин. Харків, 2008. № 6. С.41-48.
5. Методика проведення експертизи сортів цибулі запашної (*Allium odorum* L.) на відмінність, однорідність і стабільність. Охорона прав на сорти рослин. Офіційний бюлетень. К, 2008. № 2 частина 2. С.244-254
6. Selection of highly adaptive source material of watermelon for selection for early ripening. Scientific horizons. 2023. Vol. 26 (8). 42-51. Journal homepage: <https://sciencehorizon.com.ua> Scientific Horizons
7. Study of the effectiveness of different methods of mulching potatoes (*Solanum tuberosum*) with cereal straw in eastern Ukraine. Agronomy Research. Т. 21, № 3. 2023 DOI: <https://doi.org/10.15159/Ar.23.057>. URL: <https://dspace.emu.ee/items/907540e6-35ec-4a88-8c4b-4a7764b8e728>
8. Формування і склад спеціальної колекції ліній з маркерними генами кавуна звичайного (*Citrullus lanatus* (Thumb.) Matsum. Et nakai). Овочівництво і баштанництво. Вінниця: ТОВ «Твори», 2025. Вип. 77. С. 59-71. doi: 10.32717/0131-0062-2025-77-59-71
9. Сергієнко О.В., Шабетя О.М., Сергієнко М.Б., Ліннік З.П. Спеціальна колекція зразків генофонду кавуна звичайного за ознаками відмінності. А. с. 345 від 08.05.2025 НЦГРРУ про реєстрацію колекції генофонду рослин в Україні.
10. Шабетя О.М., Сергієнко О.В., Коноваленко К.М., Марусяк А.О. Баклажан. Селекція, насінництво, технологія вирощування у відкритому і захищеному ґрунті та переробка. Монографія: за редакцією О.М. Шабеті. Вінниця: ТВОРИ, 2025. 151 с.

І. М. Митенко,
старший науковий співробітник
лабораторії генетики, генетичних ресурсів і біотехнології ІОБ НААН.